

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Sifre Ḳodesh

‘im targumim u-ve’urim mi-meḥabrim shonim

Sefer Be-reshit

Landau, Moses I. Landau, Moses I.

Prag, 596 [1836 oder 1837]

סכ אצ"ו

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-8807

תרגום אשכנזי

ויצא כט

אונד אללעם, וואס דוא מיר
ניכסט, ווילל איך דיר פֿער-
צעהנטען.

כט (א) היערויף הוב יעקב
זיינע פֿיסע אויף,
אונד רייזטע אין דאז לאַנד דער
סאַרגענלענדער. (ב) דאזאָה
ער איינען ברונגען אויף דעם
פֿעלדע, דרייא העערדען קלוי-
נען פֿיעהעס לאַגען אום דען
ברונגען הער; דען פֿאן דעם
זעלבען ברונגען טרענקטע מאַן
דיא העערדען; דער שטיין
אבער אויף דער מינדונג דעם

אשר תהן ליעשר אעשרגולך:
כט (א) וישא יעקב רגליו וילך
ארצה בני־קדם: (ב) וירא והנה
באר בשדה והנה שם שלשה
עדר־צאן רבצים עליה כי מן
הבאר ההוא ישקו העדרים
והיאבן גדלה על־פי הבאר:
(ג) ונאספו־שמה כל־העדרים

וגללו

ברונגענס וואַר גראָס. (ג) דאַרום פֿאַלענטען זיך דאָזעלכסט אללע העערדען צו פֿערוואַם-

מעלן

תרגום אונקלוס

ר ש י

כט (א) וישא יעקב רגליו. משנתבצר
בצורה טובה שהונטז בשמירה
נשא לבו את רגליו ונעשה קל ללכת. כן
זכיר נ"ר: (ב) ישקו העדרים. משקים
הרועים את העדרים והמקרא דבר כל'
קכ"ה: (ג) ונאספו־ רגילים היו ל־אסף
לפי

לי חד מן עשרא אפרשיניה קדמך:
כט (א) וגמל יעקב רגלוהי ואול לארעא
בני מדינחא: (ב) וחזא והא בירא
בחקלא והא המן תלחא עדריו דען רביעין
עלה ארי מן בירא ההיא משקין עדריא

ואבנא רבחא על פומא דבירא: (ג) ומחבבשין תמוכל עדריא ומגנדרין אבנא מעל

סומא

ב א ו ר

כל הנזכר מקודם הוא תנאי, הם מתיחסים בסנה, ולהרמב"ן נזקן: אעשרנו לך, אפרים
המעשר ממנו לתתו למי שראוי לקחתו לכבוד ה' והרש"ם פי' לך, להקריב לפניך עולה:

כט (א) וישא יעקב רגליו, משנתבצר בצורה טובה שהונטז בשמירה נשא לבו את רגליו
ונעשה קל ללכת, (ב"ר), הנה כשיך אדם מדעתו אל מקום מכוון מאתו ידק עליו
זהו נשא את רגליו, אבל כאשר יסע מאיזה מקום מבלי אין שם מנוח לכך רגלו ידק
עליו שרגליו נשאזת אותו כענין יבלוה רגליו (ישעיה כ"ג ז') (ר"ע ספורנו): בני קדם,
אדם בדכתיב אדם מקדם (זס ע' י"א), מן ארס ינזני בלק מלך מואב מהררי קדם (במדבר
כ"ג ז'), ועיין מ"ש בהקדמה: (ב) עדריו, מערכת הלאן נקרא עדר, ובתב הרד"ק בצרשים
שרש עדר, שהוא מענין ע"ר מערכה כלבב שלם (ד"ה א' י"ב ל"ח) שפירושו עורכי, וכן
אמר בפסוק למעלה ערכי מלחמה וגו' ולעדר בלא לל ולב (זס ל"ג), פירושו אלו היו לערוך
מלחמה כנגד אויבי דוד בלא לב ולב כלומר שלא היו להם שתי לנכות כי אס לב שלם אל
דוד וכן אמר לנגד זה עדרו מערכה כלבב שלם, שהיה לבס שלם אל דוד, עכ"ל: רבצים
עליה, סמוך לה: ישקו העדרים, משקים הרועים את העדרים: והיאבן גדלה על פי
הבאר, שערור, והאבן אשר ע"פי הנאר, גדלה, והיתה גדלה שלא יכול אדם שם או שלא
ישאבו ממנה שאר בני אדם: (ג) ונאספו־ שמה, ולכן כעבור שהיתה האבן גדולה היו רגילין
להתאסף

וּגְלָלוּ אֶת-הָאֲבָן מֵעַל פִּי הַבְּאֵר
וְהִשְׁקוּ אֶת-הַצֵּאֵן וְהִשִּׁיבוּ אֶת-
הָאֲבָן עַל-פִּי הַבְּאֵר לְמִקְמָהּ:
(ד) וַיֹּאמֶר לָהֶם יַעֲקֹב אַחֵי מֵאֵין
אַתֶּם וַיֹּאמְרוּ מִחֶרֶן אֲנַחְנוּ:
(ה) וַיֹּאמֶר לָהֶם הַיְדֵעְתֶם אֶת-
לִבְן בֶּן-נְחֹר וַיֹּאמְרוּ יָדַעְנוּ:

מעלו. זיא וועלצטען זאראן
דען שטיין פֿאן דער מינדונג
דעם ברונגענס, ס'ענקטען
דאן קליינע פֿיעה, אונד בראכ-
טען דען שטיין וויעדער אויף
דיא מינדונג דעם ברונגענס אן
זיינע שטעללע. (ד) יעקב
שפראך צו איהנען: מיינע
פֿריינדע! וואָ זייר איהר הער?
זיא אנטוואַרטעטען: וויר זינד
פֿאן חרן. (ה) יענער שפראך
צו איהנען: קענט איהר לבן,
נחור'ס זאָהן? זיא אנטוואַר-
טעטען: וויר קעננען איהן.

ויאמר

חרגום אונקלוס

ר ש י

פּוֹמָא דְבִירָא וּמְשָׁקִין ית עֲנָנָא וּמְחִיבִין ית
אַבְנָא עַל פּוֹמָא דְבִירָא לְאַחֲרָה: (ד) וַאֲמַר
לְהוֹן יַעֲקֹב אַחֵי סָגֵן אַחֵיון וַאֲמַרוּ מִחֶרֶן
אַנְחָנָא: (ה) וַאֲמַר לְהוֹן הַיְדֵעְתוּן ית לִבְן
בֶּן נְחֹר וַאֲמַרוּ יָדַעְנוּ: (ו) וַאֲמַר לְהוֹן

לפי שהיה האבן גדולה: וגללו. וגילגין
ותרגומו ומנדרין. כל ל' הויה משנה
לדבר בלשון עתיד ובלשון עבר לפי שכל
דבר שהויה תמיד כבר היה ועתיד להיות:
והשינו. ומחיבין:

נזה

ב א ו ר

להתאסף שמה כל העדרים: וגללו, היו גוללים הרועים את האבן: וחשקו, והיו משקים:
והשיבו, ומשיבים, כולם לשון כינוי הם, כי כל לשון הויה משנה לדבר בלשון עתיד
ובלשון עבר לפי שכל דבר ההויה תמיד כבר היה ועתיד להיות (רש"י) והנה מן כי מן
הבאר וגו' עד למקמה, הוא נתינת טעם וסנה שהכתוב נותן, על שהיו רובלים שם ג'
עדרי לאן בלא עת האסף האקנה, והוא כמו מאמר מוסגר, ושיעור המאמר, והנה שם
שלהם עדרי לאן רבנים עליהם (לפי שממנה היו משקים לאנס, אבל לפי שהאבן שעל פי
הבאר היתה גדולה, ולא היו יכולים לגוללה, לכן היו רגילים להתאסף כולם לגוללה
ולחזיבה, לכן היו אלו מחזיבים עליהם) ויאמר להם יעקב אחי וגו' ואין זה מאמר הרועים
ויעקב לא ידע זאת ושאל להם וסודיעו לו כמו שיבא: (ד) אחי, כמו אל נא אחי תרעו
(בראשית י"ט ז'), כי יאמר אדם לאוהביו או לשבניו אע"פ שאינו קרוב, אחי, או אע"פ
שאין ידעו, וזה להכנס עמו באהבה ובדברי שלום, ועיין מ"ג בפ' חיי שרה בפסוק וישלמו
חיי רבקה אחתם (שם כ"ד נ"ט): מאין, ענינו על שאלת מקום כמו מן אנה, ולאמרו
בל' מ"ס לא יתכן כי אז הכוונה על האפס, ומלאו גם עם מ"ס על היראת האפס, הן
חזם מאין (ישעי' מ"א כ"ד), כ"כ הראש"ע: (ה) לבן בן נחור, זכר אחי אביו ולא זכר
אביו כי נחור היה ידוע ובעל השם ונכבד יותר מנחאל וכן אמר לכן אלהי אברהם ואלהי
נחור

ה מ ע ר

ז"ח (ד) אחי, עיין בנחור, ולדגתי קרא להם יעקב אחי לפי שהיו בני אומנתו כי גם הוא
יושב איהלים ורועה לאן.

תרגום אשכנזי

(ו) ער שפראך: איזט ער בייא וואהלוזין? זיא אנט- ווארטעטען: ער איזט בייא וואהלוזין; דא קעמסט עבען זיינע טאכטער רחל מיט דעם קליינען פיעה. (ז) יעקב שפראך: נאך איזט דער טאג גראס, עס איזט דיא צייט נאך ניכט, דאז פיעה איינצוטרייבען; טרענקט דאז קליינע פיעה, אונד געהט הין אונד ווירעט. (ח) זיא אנט- ווארטעטען: וויר קאנגען ניכט ביזאללע העערדען זיך פער- זאממעלן, אונד מאן דען

ויצא כט

(ו) ויאמר להם השלום לו ויאמרו שלום והנה רחל בתו באה עם הצאן: (ז) ויאמר הן עוד היום גדול לאעת האסף המקנה השקו הצאן ולכו רעו: (ח) ויאמרו לא נוכל עד אשר יאספו כל העדרים וגללו את האבן מער פי הבאר והשקינו הצאן: (ט) עודנו מדבר עמם ורחל באה עם-

הצאן

שטיין פאן דער מינדונג דעם ברונגענס וועגועלצט, אלסדאן טרענקען וויר דאזקליינע פיעה. (ט) אינדעם ער מיט איהנען רעדעטע, קאם רחל אן מיט דעם קליינען פיעהע

איה

רשי

תרגום אונקלוס

(ו) באה עם הלאן. הטעם באל"ף ומתרגמו אתיא: ורחל באה. הטעם למעלה בבי"ת ומתרגמו אתת. הראשון ל' עושה והשני לשון עשמה: (ז) הן עוד היום גדול. לפי שראה אותם רונלים כסבור שרובי' לאסוף המקנה הביתה ולא ירעו עוד אשר להם הן עוד היום גדול כלימר אם שכירים אתם לא השלמתם פעולת היום. ואם הנהמות שלכי אעפ"כ לא עת האסף המקנה וגו' ב"ר: (ח) לא נוכל. להשקות לפי שהאבן גדולה: וגללו. זה מתורגם ויגדרון לפי שהוא

השלם ליה ואמרו שלם והא רחל ברתיה אתיא עם עאנא: (ז) ואמר הא עוד יומא סגי לא עידן למיכנש בעיר אשקו עאנא ואזילו רעו: (ח) ואמרו לא ניכול עד די יחפנשון כל עדריא ויגדרון ית אבנא מעל פומא דבירא ונשקי עאנא: (ט) עד דהוא ממליל עמהון ורחל אתת עם עאנא

די

באור

נחור (לקמן ל"א ג'): ידענו, אותו, וכן מתורגם בל"א: (ו) ויאמרו שלום, לו: והנה רחל בחו באה עם הצאן, לפי פסוק הטעמים שהאנתה במלת לו, יהיה מאמר והנה רחל שב על ויאמרו, ואינו מספור משה בותב התורה, ושעורו ויאמרו שלום, וראה כי רחל בתו באה לפניך בעת עם הלאן, וכן מתורגם בל"א: באה, מלרע, והוא בינוני, ות"א, אתיא, ובל"א (קעמסט): (ז) הן עוד, עדיין: היום גדול, לפי שראה אותם רונלים כסבור שרובים לאסוף המקנה הביתה ולא ירעו עוד: (ח) לא נוכל, להשקותם: יאספו, וכן וגללו, וסשקינו שנספוק זה, ת"א ויב"ע בלשון עזיז וכן פירש", ויהיה כוונת תשובתם על שרכלו נפגם הזאת, אבל אין הכרח לפרש כן, כי בטוב יתפרש שספרו לו כי זה דרכם כל הימים, והם ג"כ לשון בינוני, וכן מתורגם בל"א: (ט) באה, מלביב, והוא עכר, ות"א ויב"ע, אתת, ובל"א (קאט): כי רעה

הצאן אשר לאביה כירעה הוא:
 (י) ויהי כאשר ראה יעקב את-
 רחל בת-לבן אחי אמו ואת-
 צאן לבן אחי אמו ויגש יעקב
 ויגל את-הצאן מעל פי
 הבאר וישק את-צאן לבן אחי
 אמו: (א) וישק יעקב לרחל וישא
 את-קלו ויבך: (ב) ויגד יעקב
 לרחל

איהרעס פֿאַטערס, דען זיא
 וואר איינע שעפֿערין. (י) אַלס
 יעקב זאַה רחל, דיא טאָ-
 טער לבן'ס, זיינער מוטטער
 ברודערס, אונד דאָ קליינע
 פֿיעה לבן'ס, זיינער מוטטער
 ברודערס, טראַט יעקב הינזו,
 הוברדען שטיין פֿאַן דער מינ-
 דונג דעס ברוננענס, אונד
 טרענקטע דאָ קליינע פֿיעה
 לבן'ס, זיינער מוטטער בר-
 דערס. (יא) אונד יעקב קיסטע
 רחל, ערהוב זיינע שטיממע,
 אונד וויינטע. (יב) אויך זאגט

טע

ר ש י

תרגום אונקלוס

ל' עתיד: (י) ויגש יעקב ויגל. כאדם
 שמעביר הסקק מעל פי ללומית להודיעך
 שכו גדול: (יא) ויבך. לפי שלפה ברוח
 הקדש שאינה נכנסה עמו לקבורה. ד"א
 לפי שזא בידים ריקניות. אמר אליעזר
 עבד אבי אבא היו בידיו נזמים ולמידיים
 ומגדנות ואני אין בידיו כלום לפי שדף
 אליפו בן עשו במלות אביו אחריו להרגו
 והשיגי ולפי שגדל אליפו בחיקו של יצחק

די לאביה ארי רעיקא היא: (י) ויהוה פד
 הוא יעקב יתרחל בת לבן אחיהא דאמיה
 ויתעאנא דלבן אחיהא דאמיה וקריב יעקב
 וגנדר ית אבנא מעל פומא דבירא ואשקי
 ית עאנא דלבן אחיהא דאמיה: (יא) ויגש
 יעקב לרחל וארים ית קליה ובכא: (יב) ויחגי

ב א ו ר

רעה הוא, להגיד כי אין ללאן לבן רועה אחר זולתה כי לה לבדה מסר אביה העדר והיא
 לבדה רועה אותם כל הימים לא חלך בהם לאה אחותה כלל ולא היה ענינם כננות יתרו שהיו
 שבע בנותיו כלן רועות כאחת כמו שאמר ותנאנה ותדלנה (שמות ב' י"ו), ואולי בעבור כי
 עיני לאה רבות היה השמש מוזק לה או בעבור שהיתה לאה גדולה ראויה לאיש ותש לה אביה
 אבל יתרו נכבד במקומו ובהן הארץ ויראו מגשת אל בנותיו, או שהיה לבן לנוע ממנו כי משפחת
 אברהם כשרה ולנועה ורחל היתה קטנה ואין לחוש לה, וזה ענין וישק יעקב לרחל, או הוא בדברי
 ר' אברהם כי נשיקה בלמ"ד איננה כפה רק נשק אותה על ראשה או על כתפה, (הרמב"ן),
 ועיין מ"ש בס' תולדת (לעיל כ"ז כ"י): (י) ויגל, גם הוא מלשון וגללו שהוא ענין סבוב,
 אלא שגלל וגללו מהקל, ומלת ויגל מההפעיל, והנה הוא גלל את האבן לבדו מה שלא יכלו
 הרועים עד שיאספו כלם, ולהודיע גבורתו בא הכתוב: (יא) ויבך, לפי פשוטו מחמת שמחה:
 (יב) ויגד יעקב לרחל, מאוחר וטעמו וכבר הגיד יעקב לרחל ואחר כן וישק ורניס כמוהו,
 (הראב"ע), אבל ר"ע ספורנו כתב שהגיד לה כי אחי אביה הוא, להודיע שלא חטא במוסר

ה מ ע ר

(ט) כי רועה היא, הזכיר זאת יען בעבור זאת חשקה נפש יעקב ברחל ובמר אותה לרעותו,
 לפי שגם היא היתה רועה. (י) ואח צאן לבן, המאמר הזה יראה כשפת יתר, כי מה ליעקב
 עמה עם לאן לבן, אך לדרכי יולדק זה, כי עשור הכתוב כאשר ראה יעקב את רחל עם לאן
 לבן, מיד יקד בלבו יקוד אש האהבה לרעה אילת אהבים ויעלת מן, וזה הרהיב עוז בנפשו
 והוסיף לו אומץ לגלול האבן.

לְרַחֵל כִּי אָחִי אָבִיהָ הוּא וְכִי
 בֶן־רֵבְקָה הוּא וְתָרַץ וְתִגְדֹּ
 לְאָבִיהָ: (יג) וַיְהִי כִשְׁמַע לְבֹן
 אֶת־שְׁמַע וַיַּעֲקֹב בֶּן־אָחִיתוֹ וַיִּרְץ
 לְקָרְאָתוֹ וַיַּחֲבֹק־לוֹ וַיִּנְשָׁק־לוֹ
 וַיְבִיאֵהוּ אֶל־בֵּיתוֹ וַיְסַפֵּר לְלֵבָן
 אֵת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה:
 (יד) וַיֹּאמֶר לוֹ לָבֹן אַךְ עַצְמִי וּבְשָׂרִי
 אֲתָה וַיֵּשֶׁב עִמּוֹ חֹדֶשׁ יָמִים:

טעיעקב דער רחל, דאס ער
 איהרעם פאטערס פערוואנד
 טער, נעמליך רבקה'ס זאָהן
 זיין. ויא ליעף, אונד זאנטע
 עם איהרעם פאטער. (יג) אלס
 לבן דיא נאכריכט פאן זיינעם
 שוועסטערזאָהנע יעקב האָר
 טע, ליעף ער איהם ענטנע
 גען, אומארטעע איהן, קיס
 טע איהן, בראכטע איהן
 אין זיין הויז, אונד יעקב ער
 צעהלטע דעם לבן אללע דיע
 זע בעגעבענהייטען. (יד) לבן
 שפראך צו איהם: וואהרליך!
 דוא ביזט מיין ביין אונד מיין

פלייש (זיין נאָהער חנפערנוואַנדטער). אלס ער נון איינען פאָללען מאַנאט לאַנג בייא איהם
 וואָר

תרגום אונקלוס

ר ש י

יעקב לרחל אריב אַחח אָבוהא הוואַ וַאָרִי
 בַר רֵבְקָה הווא וְרֵהֶטַח וְחַוִּיאַת לְאָבוּהָ:
 (יג) וְהָוּה בַר שְׁמַע לְבֹן יַח שְׁמַע יַעֲקֹב בַר
 אַחֲתִיָּה וְרֵהֶטַח לְקַדְמוּתִיהָ וּגְפִיף לִיָּה וּגְשִׁיק
 לִיָּה וְאַעֲלִיָּה לְבֵיתִיהָ וְאַשְׁתַּעִי לְלָבֹן יַח כָּל
 פְּתָגְמֵיָּה הָאֵלֶּיךָ: (יד) וַאֲמַר לִיָּה לָבֹן בְּרַם
 קְרִיבִי וּבְשָׂרִי אַתָּה וַיְתִיב עִמּוּיָּה יָרַח יוֹמִין:

מאך ידו מאך לו מה אעשה לזיווי של
 אבא אמר לו יעקב טול מה שבידי והעני
 סזוב כמת: (יב) כי אחי אביה הוא.
 קרוב לאביה כמו אנשים אחים אביו
 ומדרשו אס לזמאות הוא בא גם אני אזוי
 ברמאות ואס אדם כשר הוא גם אני בן
 רבקה אחותו הכשרה: ותגד לאביה. לפי
 שאמה מתה ולא היה לה להגיד אלא לו:
 (יג) וירץ לקראתו. כסבור ממון הוא טעון
 שהרי עבד הבית בא לכאן בעשרה גמלים
 טעונים: ויחבק. כשלא ראה עמו כלום
 אמר שמא זה הובים הבית והנס בחיקו:
 וינשק לו. אמר שמא מרגליות הבית והס נסיו: ויספר ללבן. שלא בא אלא ממך אונס אחי ושנטלו
 ממונו ממנו: (יד) אך עצמי ובשרי. מצתה אין לי לאספק הביתה הואיל ואין בידך כלום אלא מפני

ואמר

ב א ו ר

כשנשק אותה עב"ד, ואין לורך לפרש שהוא מאוחר, וכן מתורגם כל"א: כי אחי אביה הוא,
 קרובו: וכי בן רבקה הוא, הזכיר לה את רבקה, אע"פ שהיתה נלמי נודעת לרחל כדי שתגיד
 לאביה. (ר"ע ספורנו): וחרץ וחגר לאביה, ל"רש"י אמה מתה וכן נב"ר, ולפי פשוטו לנשור
 נישא קרובו ושיאל אליו ויבדדו כי אמה מה לה ומה תעשה לו, אבל רבקה הראת את אמה
 התכשיטין אשר נתנו לה כמנהג הנערות. (הרמב"ן): (יג) אח כל הדברים האלה, להודיעו
 שלא בא אליו לורך פרנסה אלא להמלט מאחיו ואביו ואמו שלחוהו אל אנשי משפחתו: (יד) אך,
 ענינו לפעמים לאמת הדבר כמו אך עמי המה (ישעי' ס"ג ח'), אך טיב לישראל (תהלים
 ע"ג א'), לכן יבאו אלו ודומיהם בתחלת הדברים, כ"כ הרד"ק בשרשים שרש אך, וכן מתורגם
 כל"א: עצמי ובשרי, כלומר קרובי, כי קרובו של אדם כנשור הוא, וכן ומנאך לא תתעלם
 (ישעי' נ"ח ז'), ולדעת הרד"ק בשרשים שרש עלם יהיה עלם כולל עלם וכשר, וכשר שזכר
 הוא כפל דבר, וכל אחד בנוי אל הגוף הכלול משניהם. וענין מאמרו פה אך עצמי וגו',
 ויפה כוונת לבא אלי: וישב עמו חודש ימים, לדעת המתרגם האשכנזי הוא מסובר לפסוק
 שלאחריו, ושעורו, וכשישב עמו חודש ימים, אז אמר לבן ליעקב וגו': חודש ימים, סי' חדש

(טו) ויאמר לבן ליעקב הכי אחי אתה
אתה ועבדתי חנם הגידה לי
מה משכרתך: (טז) וללבן שתי
בנות שם הגדלה לאה ושם
הקטנה רחל: (יז) ועיני לאה רכות

ורחל

וואר, (טו) שפראך לבן צו
אוהם: ווייל דוא מיינ פֿער-
וואנדטער ביזט, זאללטעסט
דוא מיר דארום אומזאָנסט
דיענען? צייגע מיר אָן, וואָס
דיין לאָהן זיין זאָלל. (טז) נון
האַטטע לבן צווייא טעכטער,
דיא עלטעסטע היעס לאה,
אונד דיא יינגסטע רחל.
(יז) לאה'ס אייגען וואָרען בלע-

ר ש י

חרגום אונקלוס

(טו) ויאמר לבן ליעקב המדאחי את ותפליחיני
מן חיי לי מה אנרך: (טז) וללבן תרתן
בן שום רבחה לאה ושום זעירתא רחל:
(יז) ועיני לאה יאיין ורחל הוח שפירא

בריווא

קורנא אטפל נך חדש ימים וכן עשה ואף
זו לא לחנם שהיה רועה לאנו: (טו) הכי
אחי אתה. לשון תמיה וכי בשביל שאחי
אתה תעבדני חנם: ועבדתי, כמו ותעבדני
וכן כל תיבה שהיא לשון עבר הוסיף וי"ו
בראשו והיא הופכת התיבה להנאל:
(יז) רכות. שהיתה סבורה לעלות בנורלו
של

ב א ו ר

שם כי לא תשלם לנו המדע כי אם ביום שלם לא במקל היום: (טו) הכי אחי אתה, לשון
תימה וכי בשביל שאחי אתה תעבדני חנם, (רש"י), וכן תרגמו פה אונקלוס ויב"ע, וכן מתורגם
בל"א, ועיין מ"ש בפ' תולדת (בראשית נ"ו ל"ו): ועבדתי, ותעבדני, ולשון הרמב"ן לא ספר
הכתוב שהיה יעקב עובד אוחו ויתכן כי מעת שאמר וישק את לבן אחי אמו לא ילא הלאן
מידו כי בראותו את רחל כי רועה היא חמל עליה שלא תשוב לרעות לאן עוד וזוהי הוא רועה
אוחן באהבתו אותה. ואפשר עוד לומר כי לבן דבר בערמה אמר לו מתחלה כי עלמו ונשרו
הוא ויתחמול עליו כאשר יחמול האדם על עלמו ועל בשרו וכאשר ראה שהיה יעקב מתעבב שם
מתפרנס מאשר ללבן אמר לו הכי אחי אתה ותעבדני חנם כי ידעתי כי מעתה תעבוד אותי
כי איש מוסר אתה ולא תתפרנס משל אחרים וגם אני איני רוצה שתהיה העבודה שתעבדני
בחנם בלא משכורת שלימה והגידה לי מה תבקש אתה במשכורתך ואחן, אז הכיר יעקב דעתו
אמר לו שיעבוד אוחו' שנים ברמל והעבודה מן הסתם היא מרעה הלאן כי לה היו לריבים
ובה היו מדברים, עכ"ל: משכורתך, הנפרד משכורתך בפלס מלפךך, מחפךך הלכנים (שמות
ה' ח'), שנכנוי ישתנה החולס לשורק במחפךך (שמות ל' ל"ו), והנה הפעל נכח השם נהוג
בעברי, ושעורו מה יהיה משכורתך, וכן מתורגם בל"א: (טז) וללבן שחי בנוח, הפסיק
הנתיב בזה קודם תשובת דבריו של יעקב, לפי שהיא הקדמה לתשובתו, שהיה לו שתי בנות
והקטנה מלאה מן בעיניו לבן בקש את הקטנה: (יז) רכות, כמשמעו מורה על חולשת העיני'
כאשר באר המתרגם האשכנזי, והרש"ם מפרש בהפך, ו"ל רכות נאות וורש בלע"ז והוא אווער"ש
(אפפען, פרייז בל"א), וכלה שעיניה נאות אין כל גופה לריך בדיקה, ועינים שמורות אינן
רכות בלכנים עכ"ל, וכן ת"א ועיני לאה יאיין, ואולם אין משמעות המשך הכתוב מסכים לזה:
יפח

ה מע מ ר

(טו) ועבדתי חנם, עיין בנאור, ולדעתי כי יעקב באהבתו את רחל הלך עמה לרעות לאן אביה
ועי"ז נתחזק עוד קשר חתם.

רע, רחל אבער וואר שאן פאן בילדונג אונד שאן פאן פארבע. (יח) יעקב ליעבטע רחל, אונד שפראך: איך ווילל דיר זיעבען יאהרע דיע- נען אום דיינע יינגסטע טאכ- טער רחל. (יט) לבן שפראך: בעסטער איזט עס, איך געבע זיא דיר אלס איינעם אנדערן, בלייבע ביא מיר! (כ) דארויף דיענטע יעקב זיעבען יאהרע אום רחל. זיא ווארען אבער אין וייגען אויגען וויה איינצעל- נע טאגע, וץ זעהר ליעבטע ער זיא. (כא) יעקב שפראך צו לבן: גיב מיר נונמעהר מיינע פרויה, דען מיינע צייט איזט הערום

ורחל היתה יפת תאר ויפת מראה: * (יח) ויאהב יעקב את רחל ויאמר אעבדה שבע שנים ברחל בתה הקטנה: (יט) ויאמר לבן טוב תתי אתה לך מתתי אתה לאיש אחר שבה עמדי: (כ) ויעבד יעקב ברחל שבע שנים ויהיו בעיניו כימים אחדים באהבתו אתה: (כא) ויאמר יעקב אל לבן הבה את אשתי כי מלאו ימי

ר ש י

תרגום אונקלוס

אל עשו זוכה שהיו הכל אומרים שני בנים לרבקה ושתי בנות ללבן הגדולה לגדול והקטנה לקטן: תואר. הוא לורת הפרוף ל' יתארהו בשלד קונפאש בלע"ז: מראה. הוא זיו קלסתר: (יח) אעבדך שבע שנים. הן ימים אחדים שאמרה לו אזו וישנת עמו ימים אחדים ומדע שכן הוא שהרי כתיב והיו בעיניו כימי' אחדים: ברחל בתך הקטנה. כל הסימנין הללו למה לפי שהוא יודע בו שהוא רמאי אמר לו אעבדך ברחל ושמה תאמר רחל אחרת מן השוק ת"ל בתך ושמה תאמר אחליף ללאה שמה ואקרא שמה רחל ת"ל הקטנה ואף ע"פ כן לא הועיל: (כא) מלאו ימי. שאמרה

בדינא ויאמא בתיווא: (יח) ורחים יעקב ית רחל ואמר אפלהינך שבע שנין ברחל ברחך ועידתא: (יט) ואמר לבן טוב דאתן יתה לך מדאתן יתה לגבר אחרן חייב עמי: (כ) ופלה יעקב ברחל שבע שנין ויהיו בעיניהו כיומין ועירין בדרחמים יתה: (כא) ואמר יעקב ללבן הב ית אחתי ארי שלימו

ב א ו ד

יפת תאר, על לורת הפנים ושאר האיברים כמו דפוס החוטם והשפת והפה והלחיים אשר הם בערך השווי והאלוע וכן קימת הגוף כמו ובמחוג' יתארהו (ישעי' מ"ד י"ג), וכחז רש"י קונפאש"ג בלע"ז, ובל"א (רעגעל, לירקען): ויפת מראה, הוא זיו קלסתר, ולכנע העור שהיה לכן נח ואדום והשער שחור, כי אמנם הלכנע הוא מושג לחוש הרשות לנד: (יח) ברחל, בעבור רחל, וכן תרגם יב"ע, בנין רחל: (כ) כימים אחדים, כלומר היו בעיניו כימים מעטים, ולפי שאחד מיעוט המספר יכנו הדבר המועט באחד: באהבהו, מקור עס תוספת ה"א, ונשתנה הה"א לתי"ו בכנויים, או הוא עס במקום המקור, ושעירו בעבור אהבו אותה: (כא) כי מלאו ימי, פשוטו בתרגומו של אונקלוס, ארי שלימו יומי פולמוי, וכן תרגם יב"ע, וכן

ימי ואבואה אליה: (כג) ויאסף
 לבן את כל אנשי המקום ויעש
 משתה: (כג) ויהי בערב ויקח
 את לאה בתו ויבא אתה אליו
 ויבא אליה: (כד) ויתן לבן ריה
 את זלפה שפחתו ללאה בתו
 שפחה: (כה) ויהי בבקר והנה הוא
 לאה ויאמר אל לבן מה זאת
 עשית לי הלא ברחל עבדתי
 עמך ולמה רמיתני: (כו) ויאמר
 לבן לא יעשה כן במקומנו לתת
 הצעירה לפני הבכירה: (כז) מלא

הערום, דאס איך איהר בייא-
 וואהנע. (כג) לבן פערזאמ-
 מעלטע אללע לייטע דעס אר-
 טעס, אונד מאכטע איינגאסט-
 געכאט. (כג) דעס אבענדס
 נאָהם ער זיינע טאָכטער לאה,
 פֿיהרטע זיא צו איהם, אונד
 יעקב וואָהנטע איהר בייא.
 (כד) לבן גאב איהר זיינע מאַנד
 זלפה, נעמליך זיינער טאָכט-
 טער לאה צור מאַנד. (כה) אלס
 דער מאַרגען קאָם, זיעהע!
 זאָוואָר עס לאח. דאָ שפראַך
 ער צו לבן: וואָס האָסט דוא
 מיר געטאָן? האָבע איך דיר
 נישט אום רחל געדיענט? וואָ-
 רום האָסט דוא מיך דען בע-
 טראָגען? (כו) לבן שפראַך: אין
 אונזערם אָרטע פֿלעגט עס

שבע

ניכט צו געשעהען, דאס מאן דיא יינגסטע פֿאַר דער עלטעסטען אויסגעבע, (כז) האַלטע דיא האָט

חרגום אונקלום

ר ש י

שלימו יומי פולחני ואיעול לוחה: (כז) וכנש
 לבן יח כל אינשי אתרא ועבד משתיא:
 (כג) והוה ברמשא ודבר יח לאה ברתיה
 ואעיל יתה לוחיה ועאל לוחה: (כד) ויהב
 לבן לה יח זלפיה אמתיה ללאה ברתיה
 לאמהו: (כה) והוה בצפרא והא היא לאה
 ואמר ללבן מה דא עבדת לי הלא ברחל
 פלחית עמך ולמא שקרת בי: (כו) ואמר
 לבן לא יתעביר בדין באחרנא למתן ועירתא קדם רבתא: (כז) אשלים שבועתא

שאמרה לי אמי, ועוד מלאו ימי שהרי
 אני בן פ"ד שנה ואימתי אעמיד שנים עשר
 שנים וזהו שני' ואנוסה אליה והלא קל
 שנקלים אינו אומר כן אלא להוליד תולדות
 אמר כן: (כח) ויהי בנקר והנה היא לאה.
 אבל בלילה לא היתה לאה לפי שמסר
 יעקב סימני' לרחל ובשראתה רחל שמכניסין
 לו לאה אמרה עכשיו תכלס אחותי עמדה
 ומסרה לה אותן סימנין: (כז) מלא
 שנוע

ב א ו ר

וכן מתורגם בל"א, והס שבע שנים שעבדתיך: (כד) ויחן לבן לה, וסוזר ומפרש ללאה בתו,
 ולכן הוסיף המתרגם האשכנזי (נעהוויך): (כה) והנה היא לאה, ענינו, והנה נודע לו
 שהיא לאה, או וירא והנה היא לאה, וכן מרגש יב"ע, ואסתכל בה והא היא לאה, וכן
 מתורגם בל"א. ובתב הרשנ"ס בדבר שלא נודע תחלה אומר והנה, וכן והנה תלוס (בראשית
 מ"א ז') עכ"ל: (כו) לא יעשה כן במקומנו, כי לא יניחוני אנשי המקום לעשות כן כי נבלה
 הוא תכלס, (הרמב"ן וכ"פ ר"ע ספורנו): לחת, לאיש: (כז) מלא שבע זאת, אין מלת זאת

האֲצִיטוּאֲלֵע מִיט דִּיעוּעֵר
אויס, וְאָ זאָללסט דוא אויך
דִּיעוּעֵר בעקאָממען, פֿיר רען
דִּיענסט, רען דוא בייא מיר
נאָך זיעבען אנדערע יאהרע
דִּיענען זאָללסט. (כח) יעקב
טהאָט אַלואָ, ער היעלט נעמט
ליך דיא האַצִיטוּאֲלֵע דער
לאה אויס; דאָ גאַב איהם לבן
זיינע טאָטער רחל צור פֿרויא.
(כט) לבן גאַב זיינער טאָט-

שִׁבְעֵי זֶמַן וְנִתְּנָה לָהּ גַם-אֶת-
זֶאת בְּעֶבְדָּה אֲשֶׁר הָעֶבֶד עִמָּדִי
עוֹד שִׁבְעֵי-שָׁנִים אַחֲרוֹת: (כח) וַיַּעַשׂ
יַעֲקֹב כֵּן וַיִּמְלֵא שִׁבְעֵי זֶמַן וַיִּתֵּן-
לוֹ אֶת-רַחֵל בְּתוּ לוֹ לְאִשָּׁה:
(כט) וַיִּתֵּן רָבֵן לְרַחֵל בְּתוּ אֶת-

בלחה

ר ש י

תרגום אונקלוס

שבע זאת. דבוק הוא שהרי נקוד בחטף
שבע של זאת והן שבעת ימי המשחה
בגמרא ירושלמית במועד קטן: ונחנה
לך. לשון רבים כמו נרדה ונבלה ונשרפה
אף זה ל' ויתן: גם את זאת. מיד לאחר
ז' ימי המשחה ותצוד לאחר נשואיה:
עוד שבע שנים אחרות. אחרות הקישן
לראשונה מה ראשונה באמו' אף האחרונה
באמונה ואע"ס שנראות בא עליו:

דָּדָא וְנִתָּן לָהּ אֶף יַחְדָּא בְּשׁוֹלְחָנָא דִּי תַּפְלַח
עִמֵּי עוֹד שִׁבְעֵי שָׁנִין אוּחְרָנִין: (כח) וַעֲבַד
יַעֲקֹב בֵּן וְאִשְׁלִים שְׁבִיעָתָא דָּדָא וַיִּהֵב לִיה
יַת רַחֵל בְּרַתִּיהָ לִיה לְאִינְתוּר: (כט) וַיִּהֵב
לָבֵן לְרַחֵל בְּרַתִּיהָ יַת בְּלָדָהּ אִמְתִּיהָ לָהּ
לאמחו

ב א ו ר

תאר לשבע, כי השי'ן של שבע נשוא להורות שהוא סמוך ולא יסמך השם אל התאר שאחריו,
ועוד ששבע לשון זכר הוא כמו שבעה שבעת (דברים י"ו ט'), שבעה אחד (דניאל ט' כ"ז),
והיה ל"ל שבעה זה, ולכן פירש"י והרשב"ם והרמב"ן והראב"ע שמלת זאת חוזרת על לאה,
שבעה של זאת, וכן ת"א, שבעתא דדא, וכן תרגם יב"ע והמתרגם האשכנזי, ורש"י מפרש
שבעה מלשון שבעה, שטיינ"א בלע"ז, והוא השם המופשט מן שבעה באומר בל"א (ויבענטלינג),
והנה ענין מלת מלא, אין כוונתה בענין מלאו ימי, כי כבר מלאו ימי עבודתו, רק הכוונה
על שבעת ימי המשחה, כי אולי נהגו בהם נכבדי האומות מימי קדם כענין באבילות דכתיב
ויעש לאביו אבל שבעת ימים (לקמן כ' י'), והרמב"ן מפרש גם זה על השלמת העבודה, מלא
שבעה השנים של לאה זאת, ע"ש שמפרש נב' אופנים, ולא רכזתי להאריך: ונחנה לך, לשון
רבים כמו נרדה ונבלה שם (שם י"א ז'), ונשרפה (שם ג') אף זה לשון ונתן, זה פירש"י
(ויהיה עמיד למדברים מבנין הקל בתוספת ה"א האמנת"ו בסוף) ולא אמר למה יתפוס היחיד
לשון הרבים אולי יתשוב שהוא דרך הנכבדים בלשון הקדש במאמר אחרים, ור"א אמר בבאן
שהוא נפעל (והוא עבר לנקנה נסתר) והו"ו השינו לעמיד ופירש ונתן לך, והנכון בעיני
כי דברי לבן בערמה אמר ליעקב לא יעשה בן במקומו, כי לא יניחוני אנשי המקום לעשות
כן כי נבלה הוא אללס, אבל תמלא שבעה זאת ונתן לך אני וכל אנשי המקום גם את זאת
שכלנו נסכים בדבר ונעשה לך כבוד ומשחה כאשר עשינו בראשונה, (הרמב"ן), והרשב"ם מפרש
שהוא מלשון נפעל, אבל אנקלוס ויב"ע שחרגמו ונתן, כוונתם כפירש"י, כי בנין נפעל משרש
זה דרכם לתרגם בהתפעל משרש יהב, והי' להם לתרגם, ותתיבב, אבל בנין הקל משרש נתן
דרכם לתרגם העבר בשרש יהב, והעמיד בשרש נתן. הנה זאת חקרונה היטיב ואין בו ספק
כלל, והמתרגם האשכנזי תרגם כפי הכוונה, ואין להכריע ממנו א' מב' הפירושים: גם את
זאת, מיד לאחר שבעת ימי המשחה: בעבדה, בשביל העבודה: אשר העבד עמדי, אמר
נישואי רחל: עוד שבע שנים אחרות, בדכתיב ויהי כאשר ילדה רחל את יוסף ויאמר יעקב
אל לבן שלחני וגו' כי עכשיו השלמו ארבע עשרה שנה נשתי בנותיך: (כט) את בלחה שפחהו,
להיות

בְּלֶהֱרָה שִׁפְחָתוֹ לָהּ לְשִׁפְחָהּ:
 (ל) וַיָּבֵא גַם אֶל־רַחֵל וַיֵּאָהֵב גַּם־
 אֶת־רַחֵל מִלֵּאָה וַיַּעֲבֹד עִמּוֹ עוֹד
 שִׁבְע־שָׁנִים אַחֲרוֹת: (לא) וַיֵּרָא
 יְהוָה כִּי־שָׁנוּאָה לֵאָה וַיִּפְתַּח
 אֶת־רַחֲמָהּ וַרְחֵל עֲקָרָה: (לב) וַתֵּהָרֵךְ
 לֵאָה וַתֵּלֵד בֶּן וַתִּקְרָא שְׁמוֹ רְאוּבֵן
 כִּי אָמְרָה כִּי־רָאָה יְהוָה בְּעַנְיִי
 כִּי עָתָה יֵאָהֲבֵנִי אִישִׁי: (לג) וַתֵּהָרֵךְ
 עוֹד וַתֵּלֵד בֶּן וַתֹּאמֶר כִּי־שָׁמַע
 יְהוָה כִּי־שָׁנוּאָה אֲנִכִּי וַיִּחַן־לִי
 גַם־אֶת־זֶה וַתִּקְרָא שְׁמוֹ שִׁמְעוֹן:

טער רחל זיינע מאַגד בלהה
 צור מאַגד. (ל) יעקב קאַם אויך
 צור רחל, האַטטע אַבער רחל
 ליעבער אַלס לאה, אונד
 דיענטע בייא איהם נאָך פֿער־
 נער זיעבען יאָהרע. (לא) אַלס
 דער עוויגע זאָה, דאַס לאה
 געהאַסט וואָר, עפֿשנעטע ער
 איהרע בעהרמוטטער, רחל
 אַבער וואָר אונפֿרוכטבאַר.
 (לב) לאה וואָרד שוואַנגער,
 אונד געבאָהר איינען זאָהן,
 דיעזען נאַנטע זיא ראובן; דען
 זיא שפראַך: דער עוויגע האַט
 מיין עלענד אַנגעזעהען, אונד
 נונמעהר ווירד מיין מאַן מיך
 ליעבען. (לג) זיא וואָרד אַבער־
 מאַלס שוואַנגער, אונד גע־
 באָהר איינען זאָהן, אונד
 שפראַך: ווייל דער עוויגע גע־

וחהר

האַרט, דאַס איך געהאַסט בין, זאָ נאַכער מיר אויך דיעזען, אונד נאַנטע איהן שמעון.
זיא

תרגום אונקלוס

ר ש י י

לְאִמָּהּ: (ל) וַיַּעַל אֶף לִנְח רַחֵל וַרְחִים אָף
 יַח רַחֵל מִלֵּאָה וּפְלַח עִמֶּיהָ עוֹד שִׁבְע־שָׁנִים
 אוֹחֲרָיִן: (לא) וַחֲזָא יֵי אַרִי שָׁנוּאָחָא לֵאָה
 וַיִּהְיֶה לָּהּ עֵידוּי וַרְחֵל עֲקָרָא: (לב) וַעֲדִיאַח לֵאָה וַיֵּלֵדָת בֶּר וַקְרַח שְׁמִיהָ רְאוּבֵן אַרִי
 אָמְרַח אַרִי גְלִי קָדָם יֵי עוֹלְבְּנֵי אַרִי כְּעַן יִרְחַמִּינֵנִי בְּעַלְיִי: (לג) וַעֲדִיאַח עוֹד וַיֵּלֵדָת בֶּר
 וַאֲמַרַח אַרִי שְׁמִיעַ קָדָם יֵי אַרִי שָׁנוּאָחָא אָנָא וַיִּהְיֶה לִי אָף־יַח דִּין וַקְרַח שְׁמִיהָ שִׁמְעוֹן:
 ועדיאח

ב א ו ר

להיות לה לשפחה: (ל) ויאהב גם את רחל, וגם אהבה יותר מלאה כלומר כל אלה וגם
 אהבה, רוב גם הפוכים כן בתורה, יכן וברכתם גם אתי (שמות י"ב ל"ג), גם תברכו אותי,
 וכן גם אתנה הרגתי (במדבר כ"ב ל"ג), הנה לחלתי רגלך, ונעשיתם שפי ופסק גם עדיין
 הייתי הורג אותך, (הרש"ם): (לא) כי שנואה לאה, לא הי' שונא אותה אלא לפי שהיה
 אוהב את רחל יותר, קרא לאה שנואה, כלומר כנגד אהבתה של רחל, הייתה שנואה,
 וכן האמת אהובה והאמת שנואה (דברים כ"א ט"ו), ולפי שהייתה נושה בדבר,
 ראה אלהים את עניה, ועיין עוד בפ' הרמז"ן: ורחל עקרה, נשארה עקרה כמו שהייתה,
 ובשכיל שכתוב למנינו שאמרה ליעקב הנה לי בנים כמו כן: (לב) יאחבני, באחותי ובא
 הסתח חמת הנזירי, והראוי יאחבני, כמו פן תדבקני (בראשית י"ט י"ט), הנדל יבדילני
 ישע"י

(לד) ותהר עוד ותלד בן ותאמר
 עתה הפעם ילדה אישי אלי כי
 ילדתי לו שלשה בנים על-כן
 קרא שמו לוי: (לה) ותהר עוד
 ותלד בן ותאמר הפעם אודה
 את-יהוה על-כן קראה שמו
 יהודה ותעמד מלדת: ל (לו) ותרא
 רחל כי לא ילדה ליעקב ותקנא

(לד) זיא ווארד אבערמאלם
 שוואנגער, געבאָהר איינען
 זאָהן, אונד שפראך: נונמעהר
 ווירד מיין מאן מיר פֿערבונג
 דען ווערדען, דען איך האָבע
 איהם דרייא זאָהנע געבאָרען!
 דאָהער נאָנטע מאן איהן לוי.
 (לה) זיא ווארד פֿערנער שוואַנג-
 גער, אונד געבאָהר איינען
 זאָהן, דאָ שפראך זיא: נון
 ווילל איך דעם עוויגען דאָנקען,
 דאָרום נאָנטע זיא איהן
 יהודה. זאָראָן היעלט זיא איהן
 מיט געבעהרען.

ל (א) אַלס רחל זאָה, דאַס זיא דעם יעקב קיינע קינדער געבאָרען, דאָ בעניי-
 רחל

ר ש י

חרגום אונקלום

(לז) ועדיאח עוד וילידח בר ואמרת הָרָא
 ומנא יתחבר לי בעלי ארי ילידח ליה תלחא
 בנין על בן קרא שמייה לוי: (לה) ועדיאח
 עוד וילידח בר ואמרת הָרָא ומנא אודי
 קדם יי על בן קרת שמייה יהודה וקמח
 מלמילד:

שנקא להוילאו מן הכור: (לד) הפעם
 ילדה אישי. לפי שהאמהות נביאות היו
 ויודעות שי"ב שנים יולאים מיעקב וד'
 נשים ישא אמרה מעתה אין לו פתחון
 פה עלי שהרי נטלתי כל חלקי נכנים: על
 בן. כל מי שג' בו על בן מרובה באוכלסין
 חזן מלוי שהארון היה מנלה בהם: קרא
 שמו לוי. תמהתי שבולן כתיב ותקרא וזה
 כתיב בו קרא ויש מ"ח באלה הדברים רבה
 שאלת הקנ"ה גבריאל והביאו לפניו וקרא
 לו שם זה ונתן לו כ"ד מתנות כהונה ועל
 שם שלוה במתנות קראו לוי: (לה) הפעם אודה.

ל (א) וקמח רחל. קנאה במעשים אמרה אלולי שדקה ממני לא זכתה לננים:
 הנה

ב א ו ר

(ישעי' נ"ו ג'). (לד) ילדה, לשון חבור, יתחבר אלי בעלי: על כן קרא שמו לוי, הקורא
 ורש"ס כתב יש לומר שיעקב קרא לו שם עב"ל, ולפי משפט הלשון שהתחיל ותאמר עתה הפעם
 ראוי לכחוב קראה ולכן דרשו חנמים בזה, ועיין בב"ר: (לח) הפעם אודה, לשון הרשב"ע
 בטעם הפעם הזאת אחר שיש לי ארבעה בנים אודה השם כי לא אחמוד להיות לי עוד, באומר
 אודה את השם שנתן לי כל זה ויספיק לי על כן עמדה מלדת עב"ל: וחעמד מלדת, פסקה:
 הב"ז

ה מ ע מ ר

ל (א) ותרא, גם הספור הזה העמיד הכותב לעמוד חזק להשען עליו האלות אשר ילדה
 לבני ישראל, והוא כי נראה שהעניות שהן מלד קודמה ואחר בשר ובהן תמאן גם
 הטבע, מלכו גם שאר הזמות מהן, ורק אנשי ארץ מזכרים ונכנען השחיתו הפעילו עליה גם
 זה (ונודע כי גם נימי ק'עפפטרם המלכה היו מדרך מלכי מזכרים לישא את אחיותיהן למיין
 כל